

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ  
ԳՈՐԻՍԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ



**ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ  
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ  
ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ  
ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ**

**ԹԵՄԱ - Ուսուցչի նախապատրաստումը դասապրոցեսին**

**ԱՌԱՐԿԱ - Պատմություն**

**ՀԵՂԻՆԱԿ - Սանթրիկ Մաքունց**

**ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆ – Ներքին Խնձորեսկի միջնակարգ դպրոց**

*Աշխատանքը թույլատրված է պաշտպանության*

**ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԳԻՏ. ՂԵԿԱՎԱՐ՝ Գայանե Շալունց**

## ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ .....	3
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱԿՆԱՐԿ.....	4
ԳԼՈՒԽ 1	
ՈՒՍՈՒՑՉԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ԵՎ ԿԱՏԱՐՈՂԱԿԱՆ ՓՈԻԼԵՐԸ .....	5
ԳԼՈՒԽ 1.1 ԴԱՍԻ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ.....	5
ԳԼՈՒԽ 1.2 ԴԱՍԻՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՎԵԼՈՒ ՄԵՐ ՓՈՐՁԸ.....	7
ԳԼՈՒԽ 2. ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ ՈՐՊԵՍ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՀԻՄՆԱՔԱՐ ԵՎ ԱՐԺԵՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՁԵՎԱՎՈՐՈՂ.....	9
ԳԼՈՒԽ 2.1 ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ ՈՐՊԵՍ ԱՐԺԵՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՁԵՎԱՎՈՐՈՂ.....	11
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ.....	13
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....	14

## ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Յուրաքանչյուր ժամանակաշրջան իր խնդիրներն ու պահանջներն է թելադրում կրթությանը: Կրթական նոր քաղաքականությամբ կարևորվում է ուսուցչի դերը՝ որպես բովանդակության մշակողի, որպես նորարարի: Կրթակարգը ուսուցչի գործունեության ուղեկիցն է լինելու: Մեծանում է ուսուցչի պատասխանատվությունը: Նա իր մեթոդական պատրաստականությունն ու գիտելիքները հարստացնելու խնդիր ունի: Նա պետք է ապահովի պետության ակնկալիքները հանրակրթությունից: Ուսուցիչն իր աշխատանքին զուգահեռ պարբերաբար վերապատրաստվելու, մասնագիտական նորություններին և դասավանդման նոր մեթոդներին ու ռազմավարություններին ծանոթանալու հնարավորություն պիտի ստանա:

Մանկավարժի խնդիրն է զարգացնել սովորողների գեղագիտական ճաշակը, հաղորդակցային ունակությունները, սովորեցնել զգալ արվեստի ստեղծագործությունների կատարելություն նուներդաշնակությունը, գրասիրտ, զգայուն վերաբերմունք դաստիարակել շրջապատի նկատմամբ: Այդպիսի հատկանիշների զարգացումը նշանակում է հաղորդակցում համամարդկային մշակույթին և նրա դրսևորումներին՝ գիտական հետազոտման մշակույթին, գործունեության մշակույթին, գեղագիտական մշակույթին, միջանձնային հաղորդակցման մշակույթին, վարքի մշակույթին և այլն:

Հետազոտական աշխատանքի *նպատակն է՝* բացահայտել ուսուցչի դասապրոցեսին նախապատրաստվելու էությունն ու կարևորությունը:

Հետազոտության *խնդիրներն են՝*

- Ուսումնասիրել թեմային առնչվող գիտաուսումնական, գիտամանկավարժական և գիտամեթոդական գրականություն
- Ներկայացնել դասին պատրաստվելու կարևորությունը, գրանցել արդյունքները,
- Համեմատել դասին նախապատրաստված ուսուցչի հաջողությունները և հաշվի առնել այն, թե կգրանցեր արդյո՞ք այդպիսի հաջողություններ այն ուսուցիչը, ով դասին նախապատրաստված չէր:
- Սահմանել դասին նախապատրաստված ուսուցչի քայլերը:

## ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

Վերջին տարիներին կրթության բովանդակության և նպատակների յուրացման առումով հսկայածավալ նորարարություններ և առաջարկություններ են արվել տարբեր երկրների և միջազգային կրթական կառույցների կողմից, մշակվել և ներդրվել են ուսումնադաստիարակչական աշխատանքների կազմակերպման առավել արդյունավետ եղանակներ, սովորողների ուսումնական կարողությունների խթանման նոր հնարավորություններ:

Մանկավարժական գործունեությունը բարդ և բազմաբաղադրիչ է, որի արդյունավետությունը մեծապես պայմանավորված է ուսուցչի վարպետությամբ, մասնագիտական որակներով և հաղորդակցական կարողությունների տիրապետման մակարդակով: Ն.Վ. Կուզմինան նշված բաղադրիչներից մասնավորապես կարևորում է երեքը՝ կառուցվածքայինը, մեթոդականը և սոցիալ – հոգեբանականը: Ընդ որում՝ վերջիններս բնութագրում են մանկավարժական գործընթացի ներքին կառուցվածքը: Դրանց միասնությունն ու փոխկապակցվածությունը հնարավորություն են տալիս ամբողջական ձևով իրականացնել մանկավարժական համակարգի ծրագրավորված խնդիրները: Այդ միասնության մեջ հիմնախնդրի լուծման իմաստով գլխավորը սոցիալ–մանկավարժական բաղադրիչն է՝ մանկավարժական հաղորդակցումը, որն ապահովում է մյուս երկու բաղադրիչների իրականացումը: Մանկավարժական գործունեությունը անթիվ ստանդարտ և ոչ ստանդարտ մանկավարժական խնդիրների լուծման գործընթաց է: Մանկավարժական խնդիրների առարկան կարող են լինել աշակերտների գիտելիքները, նրանց անհատական–գործնական որակները, հարաբերությունները և այլ այնպիսի բնորոշումները, որոնք հակված են որակական և քանակական փոփոխությունների: Օրինակ՝ մանկավարժական խնդրի առաջացման ժամանակ, երբ անհրաժեշտ է լինում բացատրել նոր նյութ, մանկավարժը վերլուծում է իրավիճակը, փնտրում է բացատրելու հնարավոր տարբերակներ, ընտրում է արդյունավետ մեթոդներ, այնուհետև իրականացնում է մանկավարժական գործողություններ:

## ԳԼՈՒԽ 1

### ՈՒՍՈՒՑՉԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ԵՎ ԿԱՏԱՐՈՂԱԿԱՆ ՓՈԻԼԵՐԸ

Դասը մանկավարժական գործընթացի բջիջն է: Մանկավարժության նշանակալի մասը խտանում է դասի մեջ: Այն սովորողների կրթության, զարգացման և դաստիարակության խնդիրների լուծման համար պարբերաբար կիրառվող գործընթաց է, որոշակի ժամանակահատվածում ուսուցիչների հաստատուն կազմի և սովորողների գործունեության կազմակերպման ձև: Դասը մինևույն տարիքային խմբի կրթության կազմակերպման ձև է՝ կոնկրետ օրակարգով (դասացուցակ) և բոլորի համար միասնական կրթական ծրագրով: Այդ ձևում ներդրված են կրթական, դաստիարակչական գործընթացի բոլոր բաղադրիչները՝ նպատակ, բովանդակություն, միջոցներ, մեթոդներ, կազմակերպման և ղեկավարման գործունեություն և դրանից բխող դիդակտիկ տարրեր:

Յուրաքանչյուր դաս սկսվում է վերջնական նպատակի գիտակցումով և դրա ճշգրիտ, կոնկրետ սահմանումով, այնուհետև նպատակին հասնելու միջոցների հաստատմամբ և վերջապես նպատակին հասնելու մեթոդների սահմանմամբ:

#### ԳԼՈՒԽ 1.1 ԴԱՍԻ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ

Նախապատրաստական փուլում, մինչև նոր ուսումնական տարին սկսվելը, ուսուցիչը պարտադիր կարգով ուսումնասիրում է ուսումնական ծրագրերը, լրացուցիչ գրականությունը, ժամանակակից մանկավարժական, հոգեբանական գրականությունը, մեթոդական ձեռնարկները, առաջավոր մանկավարժների փորձը, բազմահմուտ ուսուցիչների կազմած թեմատիկ պլանավորումները [6]:

Եվ ահա այդ ամենից հետո, ուսուցիչը, դեռևս օգոստոս ամսվա վերջին, կազմում է իր սեփական թեմատիկ պլանը, որոշակիացնում յուրաքանչյուր դասի տեղը թեմատիկ պլանում:

Հիմք ընդունելով թեմատիկ պլանը, ուսուցիչը կազմում է օրացուցային պլանը, ուր ծրագրային նյութերը բաշխում է ուստարվա կամ կիսամյակի ամիսների, նշում է դրանց իրացման ժամկետները:

Այսպիսով, ավարտվում է ուսուցչի գործունեության նախապատրաստական փուլը: Սկսվում է նոր ուսումնական տարին: Դրա հետ մեկտեղ սկսվում է նաև ուսուցչի

ուսումնական գործունեության կատարողական փուլը:

Կատարողական փուլում հիմնականը, գլխավորը դասի նախապատրաստումն է: Ուսուցիչն ինչպե՞ս է նախապատրաստում տվյալ դասը. ուսումնասիրում է դասագրքի համապատասխան տեքստը, ինչպես հարկն է յուրացնում է տեքստի բովանդակությունը, ձևավորում է գլխավոր հասկացությունները: Տեքստում առանձնացնում է առանցքային, հիմնարար մասերը, դուրս է գրում բարդ բառերը, տերմինները, դրանք ստուգաբանում է բառարաններով, իր համար դարձնում հասկանալի:

Լրացուցիչ գրականությունից, սկզբնաղբյուրներից քաղում է դասագրքի տեքստին համապատասխանող մտքերը, տվյալները: Որոշում է, թե միջառարկայական, միջգիտական ինչ կապեր է օգտագործելու ուսումնական նյութը բացատրելու ժամանակ: Պրոբլեմային ի՞նչ առաջադրանքներ է տալու աշակերտների ճանաչողական ակտիվությունը զարգացնելու համար:

Մտովի որոշում է տվյալ դասին օգտագործվելիք դիտագնական պարագաները, ուսուցման տեխնիկական միջոցները և այլն: Այս ամենից հետո, ուսուցիչը փորձարկում է տվյալ դասանյութը՝ պատմում է, բացատրում, պարզաբանում, իրագործում իր բոլոր նախատեսումները:

Այնուհետև հարկավոր է կազմել օրվա դասի պլանը:

Օրվա դասի պլանում, մեր համոզմամբ, արտահայտվում են հետևյալ տարրերը՝ Դասի անցկացման օրը, ամսաթիվը, թվականը, թեմատիկ պլանում եղած նրա համարը, թեմայի անվանումը, կրթական, դաստիարակչական և զարգացման խնդիրները, դասի կառուցվածքի բաղադրամասերը, դասի իրար հաջորդող փուլերը, ըստ փուլերի ժամանակի բաշխումը, ուսումնական նյութի, դասի կահավորման միջոցները, տնային հանձնարարությունները:

Մկսնակ ուսուցիչը անպայման պետք է գրի ընդարձակ դասի պլան՝ մանրամասն նկարագրելով դասի բովանդակությունն ու ընթացքը: Նա պետք է քայլ առ քայլ նկարագրի դասն ամբողջությամբ, նույնիսկ այն, թե քանի՞ հոգու պետք է դաս հարցնի և ինչ հարցեր պետք է տա, քանի՞ րոպե պետք է տևի դասի այս կամ այն փուլը:

Դասին պետք է նախապատրաստվի առաջին հերթին ուսուցիչը և նա էլ պետք է աշակերտներին նախապատրաստի այդ օրվա դասին: Այդ օրվա դասի հաջողությունն ու անդյունավետությունը կախված է նաև աշակերտների դասին

նախապատրաստվելուց, որը ենթադրում է՝

- 1.աշակերտների ծանոթությունը առաջիկա ուսումնասիրության ենթակա նյութերին,
- 2.նույն նյութին առնչվող լրացուցիչ գրականության ուսումնասիրություն և կոնսպեկտավորում,
- 3.որոնումների կազմակերպում,
- 4.լաբորատորիաներում, ուսումնական կաբինետներում փորձերի դնում, արդյունքների վերլուծություն և ամփոփում,
- 5.ուսուցչի կողմից տրվող տնային առաջադրանքների մասնակի կատարում և այլն:

Այս ամենն, անշուշտ, հնարավորություն կընձեռեն աշակերտներին ավելի նպատակասլաց գործողություն ծավալել բոլոր այն դասերին, որոնք արդեն ծանոթ են: Այսպիսի գործունեությունը սովորողների մեջ կառաջացնի ուսումնասիրվելիք նյութերի նկատմամբ տրամադրվածություն, հետաքրքրություն: Իսկ մոտիվացիան, մեր խորին համոզմամբ, մեծ նշանակություն և դեր է խաղում դասապրոցեսի ժամանակ:

### **ԳԼՈՒԽ 1.2 ԴԱՍԻՆ ՆԱԽԱՊԱՏՏՐԱՍՏՎԵԼՈՒ ՄԵՐ ՓՈՐՁԻՑ**

Մենք գտնում ենք, որ ուսուցիչը պետք է ունենա.

- 1) Իր աշխատանքը ծրագրելու կարողություն, այդ թվում՝
  - ա)առանձին դասընթացների, թեմատիկ միավորների և դասերի պլաններ մշակելու,
  - բ) ուսումնական գործընթացի արդյունավետություն
- 2) ուսուցման գործընթացն արդյունավետ իրականացնելու կարողություն, այդ թվում՝
  - ա) անհատականացված ուսուցում իրականացնելու
  - բ) սովորողի տարիքային, հոգեբանական առանձնահատկությունները, անհատական և խմբային գործունեության շարժառիթներն ու վարքագիծը հաշվի առնելու,
  - գ) կրթության բովանդակության յուրացումն ապահովող ուսուցման ժամանակակից մեթոդներ և հնարներ ներդրելու,
  - դ) ուսուցման համար բարենպաստ սոցիալ-հոգեբանական միջավայր ստեղծելու:
3. Գնահատման կարողություն այդ թվում՝
  - ա) սովորողի առաջադիմության գնահատումը՝ դիտարկելով գնահատումը

որպես սովորողի շարունակական զարգացումն ապահովող միջոց:

4. Անդրադարձ (ռեֆլեքսիա) կատարելու կարողություն, այդ թվում՝  
ա) ուսուցման և դաստիարակության գործընթացին մշտական անդրադարձ  
կատարելու,

5) Մասնագիտական զարգացման կարողություն, այդ թվում՝  
ա) ինքնուրույն և գործընկերների հետ մասնագիտական նպատակային  
հետազոտություններ կատարելու:

Ուսուցչի գործունեությունը բարդ է և աշխատատար: Ուսուցչի մասին խոսելիս սովորաբար կարևորվում է նրա դերը հասարակության մեջ բարեփոխումներ իրականացնելու, մարդասիրական արժեքներ կրելու և դրանք սովորողներին փոխանցելու տեսանկյունից:

Մասնագիտական գրականության մեջ հաճախ է նշվում ուսուցչի անձնային, մասնագիտական որակների կարևորությունը: Հատկապես ընդգծվում են դասավանդվող առարկայիներեխաների հոգեբանական առանձնահատկությունների իմացությունը, դասավանդման արվեստը և մանկավարժական տակտը, ուսուցչի անձնային բարոյական, կամային որակները:

Ըստ ժամանակակից մանկավարժական մոտեցումների՝ ուսուցչին ներկայացվող պահանջների մեջ կարող է հանդիպել այսպիսի բնորոշումների.

- Որոշում կայացնող,
- Ուսուցմանն աջակցող (ֆասիլիտատոր)
- Ուսուցման գործընթացին հետևող,
- Ուսուցման ընթացքը գնահատող,
- Անձնական օրինակ ծառայող:

Ուսուցչի մասնագիտական որակները բնորոշվում են նաև այլ տեսանկյունից՝

• Արդարացի և անաչառ լինելը: Իր գործունեության ընթացքում ուսուցիչը պարբերաբար գնահատում է աշակերտներին և գնահատելիս ուսուցչի արդարացի լինելը ունի նաև դաստիարակչական նշանակություն:

- Պահանջկոտությունը, որը դրսևորվում է և՛ իր, և՛ իր աշակերտների նկատմամբ:
- Հումորի զգացումը: Իզուր չի ասվում, որ ուրախ և աշխույժ ուսուցիչն ավելի լավ է ուսուցանում, քան մռայլ ուսուցիչը: Հումորի զգացում ունեցող ուսուցիչը դասարանում ստեղծում է անմիջական, անկաշկանդ և բարյացակամ մթնոլորտ:



- Մանկավարժական տակտը: Այն աշակերտների նկատմամբ բարեկիրթ, չափավոր վերաբերմունքի դրսևորումն է, որի հիմնաքարը աշակերտի անձի նկատմամբ ունեցած հարգանքն է:

Ժամանակակից մանկավարժական գրականության մեջ նշվում է նաև ուսուցչին ներկայացվող մի շարք պահանջներ, ըստ որի ուսուցիչը պետք է՝

- Ունենա աշխարհայացքային կողմնորոշում և հոգևոր բարձր արժեքներ.
- Աշակերտի մեջ ձևավորի ամբողջ կյանքի ընթացքում սովորելու անհրաժեշտության գիտակցումը.
- Գիտակցի, որ ինքը դպրոցի անբաժան մասն է.
- Ունենա անձնական պատասխանատվության զգացում.
- ունակ լինի մարդկանց մեջ տեսնելու անհատին.
- ունենա հաղորդակցման հմտություն.
- տիրապետի տեղեկատվական տեխնոլոգիաներին և դրանք օգտագործի դասապրոցեսին;

Մենք տեսնում ենք մի շարք էական և կարևոր կետեր, որոնք իրականացնելու համար ուսուցիչը պետք է նախապատրաստված լինի դասին:

Դասին նախապատրաստված լինելը դասի արդյունավետության բարձրացման հիմնական ուղիներից է, իսկ ժամանակակից դասի արդյունավետության բարձրացումը ենթադրում է մի շարք ուղիների գործադրում, իսկ դրանցից առաջինն ու կարևորը՝ ուսուցչի պրոֆեսիոնալ նախապատրաստվածությունն է: Ուսուցիչը պետք է սիրի իր մասնագիտությունը, սիրի երեխաներին, խորապես իմանա իր կողմից դասավանդվող ուսումնական առարկայի գիտական գիտելիքների մանրամասները, հարակից առարկաների հիմունքները

## ԳԼՈՒԽ 2

### ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ ՈՐՊԵՍ ՄԱՆԿԱՎԱՐՇԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՑԹԻ ՀԻՄՆԱՔԱՐ ԵՎ

### ԱՐԺԵՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՁԵՎԱՎՈՐՈՂ

Ուսուցիչն է մանկավարժական մշակույթի հիմնաքարը և արժեհամակարգ ձևավորողը, ուրեմն նա պետք է ունենա անհրաժեշտ գիտելիքներ, կարողություններ և հմտություններ, որն էլ սկսվում է մանկավարժական կողմնորոշումից:

Մանկավարժական մշակույթը ընդհանուր մշակույթի մի մասն է, այդ մասին ժամանակին գրել են Յան Ամոս Կոմենսկին, Մ. Վ. Լոմոնոսովը, Կ. Դ. Ուշինսկին: Ըստ Վ. Ա. Սուխոմլինսկու՝ մանկավարժական մշակույթի մեջ պետք է առանձնացնել հետևյալ բաղադրիչները՝

- ✓ մարդասիրությունը, աշակերտի մտքին և սրտին անմիջականորեն դիմելը,
- ✓ իր առարկայի խոր իմացությունը, մանկավարժական գործընթացի բոլոր նրբություններին տիրապետելու ունակությունը, մանկավարժի հուզականությունը, զգայունակությունը, զգացմունքայնությունը,
- ✓ գործունեության տարբեր ձևերում երեխայի անհատական, տարիքային, հոգեբանական առանձնահատկությունների ուսումնասիրման մեթոդների հարստությունն ու բազմազանությունը,
- ✓ մանկավարժի ստեղծագործական լաբորատորիայի առկայությունը,
- ✓ ուսուցչի լեզվական մշակույթը, խոսքի մատչելիությունը, տրամաբանությունը, դիտողականությունը, ինքնավերահսկումը, արտահայտչամիջոցների հղկվածությունը:

Դաստիարակությունը դաստիարակողի և դաստիարակվողների նպատակաուղղված, նպատակասլաց գործունեության ընթացքն է: Կարելի է ասել՝ դաստիարակությունը նպատակասլաց ներգործությունների ամբողջական համակարգ է: Այն մանկավարժական գիտության շատ դժվարին բնագավառներից է:

Արժեքային համակարգի ձևավորման մասին խոսելիս նպատակահարմար ենք գտնում նախ անդրադառնալ դաստիարակությանը և կարևորելով բարոյական, հայրենասիրական, աշխատանքային դաստիարակությունը կարող ենք տալ հստակ սահմանում. արդյոք ո՞րն է սովորողների մեջ արժեքային համակարգի ձևավորման գործընթացի էությունը:

Կարող ենք նշել, որ սովորողների մեջ արժեքային համակարգի ձևավորման ընթացքում դրսևորվորվում է դաստիարակությունն իր բոլոր առանձնահատկություններով: Այսպիսի հետևություն մենք արել ենք դասապրոցեսի ընթացքում արժեքային համակարգի ձևավորման ժամանակ:

## ԳԼՈՒԽ 2.1

### ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ ՈՐՊԵՍ ԱՐԺԵՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՁԵՎԱՎՈՐՈՂ

Հասարակության որակը կախված է զարգացած, կրթված անհատներից, որոնք պետք է կազմեն հասարակության բովանդակային կորիզը, պետք է պատասխանատու և ծանրակշիռ լինեն ոչ միայն իրենց մասնավոր կյանքի ու կյանքի որակի համար՝ անհաղորդ ու անտարբեր մնալով հասարակությանը և ազգային խնդիրներին, այլև պետք է լինեն ակադեմիական հիմնարար գիտելիքներով զինված, մեր ժամանակների նորագույն ձեռքբերումներին քաջատեղյակ, ազգային գործոնն առաջ մղող, մարդկային բարձր արժանապատվությամբ և շրջահայեցությամբ օժտված առաջնորդներ, որոնք կհամալրեն հանրային կյանքի բոլոր բնագավառները:

Օրվա հրամայականն են դառնում ուսուցման նոր մեթոդների որոնման, կրթության բովանդակության նորացմանը միտված աշխատանքները: Կրթությունը դառնում է հասարակության զարգացման խթանիչ ուժ՝ միաժամանակ ապահովելով նաև մարդկային համակեցության ներդաշնակ պայմաններ հասարակության բոլոր շերտերի համար: Այս պայմաններում արդեն կարևոր խնդիր է դառնում պետական-ազգային մտածողություն ունեցող և կյանքի արագընթաց զարգացումներին հաղորդակից անհատի ձևավորումը, ինչի իրականացմանն էլ պետք է ուղղված լինի կրթական քաղաքականությունը: Բայց նախ և առաջ ուսուցիչն ինքը պետք է լինի այդպիսին: Անդրադառնանք ուսուցչի կերպարին և դերին:

Ուսուցչի համար կարևոր է իր պրակտիկ գործունեության վերլուծության, կատարելագործման, ինքնազարգացման, շարունակական կրթության համար գիտամանկավարժական տեսական գիտելիքներից օգտվելու կարողությունը:

Մի շարք հետազոտողներ, ելնելով այսօրվա իրականությունից, որում առկա են կրթության մարդասիրացման կայուն միտումներ, փորձ են անում տալ 21-րդ դարի ուսուցչի լիարժեք նկարագիրը: Վ.Ի.Անդրեևը ներկայացնում է երրորդ հազարամյակի ուսուցչի անձի մոդելը, որին հատկանշական են՝

- կրթվածությունը՝ գիտության և արվեստի տարբեր բնագավառների վերաբերյալ գիտելիքներ, առաջադիմական հայացքներ, բարձր բարոյականություն, գեղագիտական ճաշակի և հոգևոր մշակույթի զարգացվածություն, ստեղծագործական ինքնազարգացում,

- հոգևոր զարգացած ներաշխարհը՝ բարոյական բարձր հասկանիշները, սերը դեպի երեխաները, մասնագիտական կոչման և կյանքի նպատակների գիտակցումը, դիմացինի հոգին թափանցելը.
- ազատությունը՝ անձնական և մասնագիտական պատասխանատվության բարձր մակարդակը, հոգևոր և նյութական արժեքների աշխարհում կողմնորոշվածությունը, որոշումներ ընդունելու ունակությունը,
- քաղաքացիական ակտիվությունը՝ շրջապատում և աշխարհում տեղի ունեցող իրադարձությունների գնահատումներում դատողությունների և վերլուծությունների օբյեկտիվությունը, հայրենասիրությունը, պարտքի և պատասխանատվության զգացումը, լավատեսությունը,
- հաղորդակցումը մշակույթին՝ սոցիալ-մշակութային իրավիճակների վերաբերյալ գիտելիքներ, ժողովրդական ծեսերի, սովորույթների և ավանդույթների իմացություն,

21-րդ դարի ուսուցչի՝ Վ. Ի. Անդրեևի կողմից առաջարկվող մոդելի վերլուծությունը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ այդպիսի ուսուցիչը պետք է տիրապետի մանկավարժական բարձր մշակույթի, լինի արժեհամակարգի կրող:

Ուսուցչի անձի մանկավարժական ուղղվածությունից (անձնային որակներ, մեթոդամասնագիտական պատրաստվածություն, մանկավարժական վարպետություն, հոգեբանամանկավարժական խորագիտություն, վարք, հաղորդակցում և այլն) են կախված մանկավարժական գործունեության իրականացման բնույթն ու արդյունավետությունը: Այդ գործոններն են պայմանավորում ուսուցչի ինքնակատարելագործումը, որը նրա հետագա գործունեության մեջ արտահայտում է վարքային դրսևորումներ մշակույթում, մանկավարժական մտածողության մեջ, որն էլ հանգեցնում է ուսուցչի կողմից մանկավարժական մշակույթի հստակ ըմբռնմանը և յուրացմանը: Ապագա ուսուցիչների մանկավարժական-մասնագիտական մշակույթին, արժեքային համակրգին նվիրված հետազոտություններում (Օ.Ա.Շկիլյովա, Ա.Է.Կորոբովա, Մ.Վ.Նիկոլասևա և այլք) մանկավարժական մշակույթը դիտարկվում է որպես մանկավարժի մասնագիտության կարևոր հասկանիշ:

## ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- Հասարակության որակը կախված է զարգացած, կրթված անհատներից, որոնք պետք է կազմեն հասարակության բովանդակային կորիզը, պետք է պատասխանատու և ծանրակշիռ լինեն ոչ միայն իրենց մասնավոր կյանքի ու կյանքի որակի համար, այլև պետք է լինեն ակադեմիական հիմնարար գիտելիքներով զինված, մեր ժամանակների նորագույն ձեռքբերումներին քաջատեղյակ, ազգային գործուն առաջ մղող, մարդկային բարձր արժանապատվությամբ և շրջահայեցությամբ օժտված առաջնորդներ, որոնք կհամալրեն հանրային կյանքի բոլոր բնագավառները:
- Ուսուցչի համար կարևոր է իր պրակտիկ գործունեության վերլուծության, կատարելագործման, ինքնազարգացման, շարունակական կրթության համար գիտամանկավարժական տեսական գիտելիքներից օգտվելու կարողությունը:
- Փորձը ցույց է տալիս, որ մանկավարժական շատ հիմնախնդիրներ հաջողությամբ լուծելու համար անհրաժեշտ է դրսևորել ստեղծագործական մտածողություն:
- Արժեքային համակարգի ձևավորման գործում բացառիկ է բարոյական դաստիարակության դերը:
- Բարոյական զարգացման հիմքը երեխաների մեջ հումանիստական հարաբերությունների ու փոխհարաբերությունների ձևավորումն է:
- Դպրոցականների մեջ արժեքային համակարգի ձևավորումը տեղի է ունենում բոլոր առարկաների դասավանդման ընթացքում, առավելապես՝ պատմության:
- Սեփական գիտելիքների հարստացումը, կարողությունների և հմտությունների դրսևորումը և կոլեգաների հետ համագործակցությունը բացառիկ դեր ունեն սովորողների մեջ արժեքային համակարգի ձևավորման ժամանակ:

Միայն այն դեպքում կարելի է արդյունավետ և նպատակասլաց ղեկավարել սովորողների զարգացումը, երբ տարվող աշխատանքները կառուցված են նրանց տարիքային առանձնահատկությունների իմացության և դրանց հաշվառման հիման վրա

## ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Ամիրջանյան Ա., Սահակյան Ա., Մանկավարժություն, Երևան, 2005,
2. Сухумлинский В.А., Избранные педагогические сочинения в 3т., т.1,
3. Железовская Г.И., Формирование педагогической интеллектуальной культуры // Педагогика, 1995, №2,
4. Ушинский К.Д., Педагогика, М., 2019: